

Atitudinea maselor populare din fostul județ Hunedoara în perioada crizei economice din 1929-1933

Ion Frățilă

În anul 1929 țările capitaliste au fost zguduite de una dintre cele mai puternice crize economice de supraproducție, care a cuprins toate ramurile de activitate, accentuând instabilitatea lumii burgheze.

Această criză ocupă un loc bine definit în evoluția sistemului capitalist, fiind prima criză economică de supraproducție în perioada postbelică, ce s-a desfășurat pe fondul crizei generale a capitalismului.

Împletirea strânsă a crizei industriale cu cea agrară, cuprinderea tuturor țărilor capitaliste în criză precum și accentuarea caracterului monopolist al capitalismului după primul război mondial au făcut ca această criză economică din 1929—1933 să nu fie o repetare simplă a crizelor precedente, ci să aibă un caracter profund, cu urmări pustiitoare și o durată lungă.

Criza economică de supraproducție, în vîltoarea ei, a cuprins în scurt timp și România burghezo-moșierească, pe care a lovit-o deosebit de puternic. În această perioadă, România se caracteriza printr-o economie înapoiată, prin existența rămășițelor feudale în agricultură, la care se adăuga dependența economică și politică față de capitalul străin. Acestea toate au determinat ca durata crizei economice în România să fie mai lungă, iar efectul ei să fie mai distrugător și mai dureros decît în cele mai multe țări capitaliste. Criza s-a dezvoltat rapid începînd cu anul 1929, luînd amploare și intensificîndu-se în așa fel încît în anii următori a cuprins întreaga economie națională. Apogeul crizei a fost atins în 1932, cînd indicele general al producției industriale a scăzut din punct de vedere valoric la 57,7% față de 1929, în deosebi scăzînd producția industriei carbonifere și a industriei prelucrătoare.

Clasele exploatatoare din România burghezo-moșierească au dus o politică de aruncare a tuturor greutăților provocate de criză, pe umerii maselor asuprite. În această perioadă au fost inițiate și aplicate, de către

guvernele aflate la cîrma țării „curbele de sacrificiu” asupra salariilor muncitorilor și funcționarilor și s-au majorat impozitele. Au început concedierile masive, făcînd să crească numărul șomerilor și s-a intensificat procesul de jefuire a țărănimii muncitoare.

Efectele crizei au ruinat milioane de producători agricoli mici și mijlocii și au accentuat degradarea agriculturii țării noastre. Decalajul între prețurile produselor agricole scăzute și prețurile mărfurilor industriale menținute la un nivel relativ ridicat, a agravat situația maselor țărănimii, restrîngînd, în același timp, piața pentru mărfurile industriale.

Prin măsurile luate de cercurile guvernante s-a agravat situația micilor funcționari, a învățătorilor, pensionarilor, iar văduvele de război nu primeau cu lunile drepturile cuvenite.

Criza economică a fost însoțită de criza politică a regimului burghezo-moșieresc, concretizată în schimbarea și remanierea continuă a guvernelor.

Toate partidele și grupările politice burghezo-moșierești, care s-au perindat în această perioadă la cîrma țării, urmăreau să apere pozițiile politice și economice ale claselor dominante, asigurîndu-și în felul acesta posibilitatea de a obține profituri tot mai mari din exploatarea oamenilor muncii. În lupta pentru atingerea unui asemenea scop s-au ivit disensiuni și dispute între partidele politice burghezo-moșierești precum și în interiorul lor, lucruri ce oglindeau contradicțiile ce se accentuau în rîndurile claselor dominante.

Starea de dependență economică și politică a țării era adîncită de concesiunile făcute capitaliștilor străini, reprezentanții puterilor imperialiste dic-tînd în mare măsură politica internă și externă a României.

Valul de nemulțumire și protest care a cuprins masele muncitoare, a făcut ca sub conducerea Partidului Comunist din România să se treacă la numeroase acțiuni greviste, demonstrații de stradă, culminînd cu eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933.

Criza economică de supraproducție din anii 1929—1933 a cuprins și industria și agricultura fostului județ Hunedoara. Rînd pe rînd întreprinderile din industria extractivă și metalurgică și-au încetat activitatea. Astfel începînd cu anul 1928, minele de cărbuni din Valea Jiului și cele de aur de la Brad sînt parțial închise de către capitaliști, ca nerentabile. Dacă în Valea Jiului, de pildă, în anul 1929 s-au extras 1.026.710 tone, în anul 1933 s-au extras numai 333.475 tone de cărbune¹. Deasemenea uzinele de fier din Hunedoara și Călan și-au stins furnalele, lăsînd pe drumuri, muritori de foame, mii de oameni.

Concomitent cu închiderea minelor și a fabricilor, scade în mod considerabil producția industriei hunedorene.

Odată cu sistarea muncii în întreprinderile industriale a urmat o tot mai gravă înrăutățire a situației clasei muncitoare ca de altfel și a tuturor celorlalte mase de oameni ai muncii din fostul județ Hunedoara.

Creșterea masivă a șomajului a dus la aruncarea pe drumuri a mii de muncitori împreună cu familiile lor. În 1932, în Valea Jiului — după cum arată „Scînteia” din aprilie a aceluiași an — existau 16.000 de muncitori șomeri, iar în întregul județ numărul celor ce nu aveau de lucru se ridica la 19.455.

Chiar autoritățile polițienești din Valea Jiului au fost silite să recunoască situația insuportabilă în care au ajuns muncitorii minieri. „Aproape toate minele — arată un buletin informativ al siguranței din Petroșani din iunie 1929 — ... concediază zilnic muncitorii, lăsându-i muritori de foame ... Pe lângă concedierile zilnice, minele (patronii n. n.) au redus zilele de lucru, așa că și cei rămași în lucru îndură mizeria”².

Situația muncitorilor hunedoreni s-a agravat prin scăderea salariilor, care și înaintea crizei, de altfel, erau destul de mici. Pe lângă reducerile de salarii, capitaliștii recurgeau la neplata lor temporară și la reținerile din banii muncitorilor pentru alimente³, toate acestea pentru a se salva din ghiarele crizei pe spatele maselor muncitoare.

La Cugir și la minele de fier din Ghelar, muncitorii erau neplătiți cu cîte trei-patru luni în urmă, iar în Valea Jiului, în 1932, salariile au fost reduse cu 50—60%⁴.

Reținerea din salarii și neplata lor la timp a determinat subalimentarea muncitorilor și a familiilor lor. Cîștigînd în medie 2.000 lei lunar — din care se făceau diferite rețineri ca : fondul de boală, fondul de pensii, sindicat, muzică, biserică, sport etc. — un miner cu soție și trei-patru copii făceau cu greu față prețurilor foarte ridicate ale articolelor de primă necesitate de la magazinele de consum ale societăților miniere. Astfel, la magazinul de consum din Lupeni, costul produselor alimentare și de îmbrăcăminte în 1929 era : 100 lei kg. de untură, 100 lei kg. de slănină, 2.000—7.000 lei un costum bărbătesc, 350—600 lei o pereche de bocanci⁵.

Lipsa de grijă a patronilor pentru sănătatea muncitorilor cît și intensificarea muncii au dus după sine la o sporire a numărului de accidente în muncă. În Valea Jiului, de pildă, în 1932 au existat un număr de 884 accidente față de 307 cîte au existat în 1928⁶.

În iarna anului 1932, administrația minelor din Vulcan interzice șomerilor pînă și strîngerea prafului de cărbune nefolosibil aflat în preajma minelor închise; „... am fost nevoiți să scormonim mai departe straturile de cărbune de pe suprafața dealurilor pînă ne degerau mîinile și picioarele — arătau șomerii din Vulcan într-un memoriu adresat prefectului — acum însă ni s-a pus în vedere că în viitor nimeni nu mai are voie să pună mîna pe o bucată de cărbune, căci în caz contrar vom fi ruși în bucăți”⁷.

Criza economică a adîncit și mizeria maselor țărănești din fostul județ Hunedoara. Lucrările de împrumietărire se aflau într-o stare de provizorat, lucru recunoscut chiar de către scribii moșierimii din acel timp. Astfel, se arăta că în 1931 „... există încă regiuni în Ardeal (printre care și județul Hunedoara n. n.) unde nu s-a făcut nici măsurătoarea nouă a terenurilor expropriate ... reforma agrară nu poate fi încă considerată ca o chestie deja terminată”⁸.

Într-o cerere adresată prefecturii, în ianuarie 1929 de către țărani săraci din Bretea-Mureșană (plasa Ilia) se demască felul cum s-a realizat împrumietărirea în comună, arătînd că membrii comisiei de împrumietărire, chiaburi, și-au însușit terenurile fertile. Țărani arată: „... nouă ni s-au dat bălțile și mlaștinile de pe care în doi trei ani nu luăm nimic ... noi ce-am îndurat pe front mizerie și ni s-a distrus sănătatea acum am fost lăsați la o parte sau ni s-a dat ce a fost mai rău”⁹. În comuna Chitid (plasa Hațeg) deși se expropriase de la moșierul Ajtay Aladár o suprafață de 290 și jumătate jugăre, acest teren era încă folosit în anul 1931 de către țărani împrumietăriți sub formă de arendă forțată, nefiind deci împrumietăriți definitiv. Potrivit unei relatări a preturii plășii Hațeg, „în prezent nu se mai știe cît i se cuvine fiecăruia și cît de fapt posedă”¹⁰. În comunele aparținătoare plășii Avram Iancu, în 1933 încă nici nu au început lucrările de reformă agrară. Pretura motiva acest lucru prin faptul că serviciul de cadastru nu avusese „timp” să facă măsurătorile cerute¹¹.

Apăsăți de impozitele tot mai mari și de datoriile față de bănci și cămătari, țărani hunedoreni, au ajuns în această perioadă într-o stare de cruntă sărăcie. O contestație a țăranilor din Răpolțel (plasa Geoagiu de Jos) arată că la întocmirea bugetului comunal, li s-a impus un arunc (dare către comună n. n.) de 30% în raport cu darea către stat, adică după fiecare leu, dare către stat, 0.30 lei, arunc comunal ceea ce — arată țărani — „e imposibil de a-1 plăti neavînd alte venituri decît sărăcăcioasa recoltă ce o strîngem de pe dealurile din jurul comunei”¹². Notarul din Vorța (plasa Ilia) era silit să recunoască în octombrie 1930, că din cauza mizeriei în care se

zbăteau țăranii din satele notariatului, „nu mai sînt în stare a mai suporta atîtea cheltuieli”¹³. De același lucru se plînge în anul următor și primpretorul plășii Hunedoara, care arăta că încasările se realizează cu greu, deoarece „populația este lipsită cu desăvîrșire de parale”¹⁴. De asemenea într-un raport al primăriei din comuna Bîrsău (plasa Deva), se arată că datorită efectelor distrugătoare ale crizei „țăranii gem sub datorii grele” și că această situație „lasă efecte și asupra stării de spirit a locuitorilor, încasările mergînd anevoios”¹⁵.

Sărăcia care a cuprins țăranimea hunedoreană era accentuată și de faptul că ea nu-și putea valorifica produsele obținute decît la prețuri foarte scăzute. Decalajul dintre prețurile mărfurilor industriale, menținute la un nivel ridicat în timpul crizei, și prețurile produselor agricole a fost dezastruos pentru marea masă a țăranimii. Astfel în anul 1931 în fostul județ Hunedoara măsura (egală cu 25—26 kg de grîu) se vindea cu 50—60 lei, cea de porumb cu 30—40 lei, o pereche de boi, care înainte costau 20.000 lei, se vindeau cu 6.000 lei, iar un vițel care costa 800—2.000 lei, se vindea cu 180—200 lei¹⁶.

Brutalitatea cu care erau strînse dările de către agenții fiscali și jandarmi la sate, execuțiile silite, înrăutățeau și mai mult starea grea în care se sbătea țăranimea fostului județ Hunedoara. Organele financiare strîngeau din casa țăranului în contul impozitelor neplătite, toate lucrurile ce le avea, umilindu-l prin acte de batjocură și violență. În martie 1932 de pildă, în satul Unciuc (plasa Hațeg) agenții fiscali sechestrează vitele și toate lucrurile din casele țăranilor, anunțînd că în cîteva zile vor ridica forțat tot ce au sechestrat dacă nu se va plăti aruncul comunal¹⁷.

Crîncena exploatare a maselor muncitoare hunedorene în perioada crizei economice a constituit baza obiectivă a atitudinii lor manifestată de cele mai multe ori prin acțiuni deschise, îndreptate împotriva celor ce-i asupreau. Exprîmînd tocmai această poziție hotărîtă, de luptă a maselor largi de oameni ai muncii, raportul Comitetului Central de acțiune, pregătît pentru Congresul Central al muncitorilor și micilor funcționari C.F.R., arăta : “Muncitorii, țăranii și funcționarii n-au vrut și nu vor să fie victime în folosul salvării situației privilegiate a clasei stăpînitoare, în folosul salvării sistemului de exploatare și asuprire”¹⁸. Ridicîndu-se consecvent în apărarea intereselor vitale ale oamenilor muncii, împotriva aruncării greutăților crizei pe spatele maselor exploataate, Partidul Comunist din România a inițiat și condus în perioada crizei economice dintre 1929—1933 puternice lupte revoluționare împotriva regimului burghezo-moșieresc.

Și în județul Hunedoara, în acei ani, au loc o serie de acțiuni greviste în rîndurile muncitorimii, împotriviri directe la plata impozitelor de către țărani și întruniri protestatare a micii funcționării.

La 12 februarie 1929, muncitorii de la turnătoria uzinei din Călan, de oarece conducerea întreprinderii redusese salariile cu 15—47%, intră în grevă. La scurt timp, întregul efectiv de muncitori al uzinei se află în grevă, astfel că un raport al companiei de jandarmi Hunedoara recunoaște în aceste zile că „afară de funcționari, nimeni nu mai lucră”¹⁹. Muncitorii continuă greva timp de peste 2 luni. În cele din urmă conducerea uzinei se vede nevoită să accepte ducerea de tratative cu reprezentanții muncitorimii greviste. Cu ocazia tratativelor, muncitorii au reușit să smulgă din partea patronilor însemnate revendicări, cum ar fi:

- anularea reținerilor din salarii, prevăzute înainte de grevă;
- sporirea salariilor muncitorilor zilieri cu 5—10%;
- corespunzător creșterii producției din uzină să crească și salariile muncitorilor;
- să se respecte ajutorul de familie în bani.

Datorită obținerii revendicărilor, greviștii reiau lucrul la data de 22 aprilie 1929. Faptul că patronii uzinei au fost nevoiți să accepte satisfacerea revendicărilor muncitorimii greviste se datorește muncii politice dusă de către comuniști în rîndurile muncitorilor greviști.

În cadrul luptei revoluționare a proletariatului român, la începutul crizei economice un rol foarte însemnat l-a avut greva minerilor de la Lupeni din august 1929. „Prin amploarea, forța și combativitatea ei — arăta Gheorghe Gheorghiu-Dej, greva de la Lupeni din 1929 a înscris o pagină memorabilă în istoria mișcării muncitorești din țara noastră”²⁰.

Repetatelor cereri ale minerilor de a fi recunoscut contractul colectiv încheiat între ei și Societatea „Lupeni”, Direcția Minelor le răspunde printr-un refuz categoric. Referitor la frământările minerilor, în urma acestui refuz, siguranța din Lupeni anunța îngrijorată forurile superioare: „Aproape întreaga muncitorime se găsește într-o stare de enervare, ceea ce cauzează dese întruniri și manifestări”²¹. Nerecunoscîndu-li-se contractul colectiv de către instanțele judecătorești cărora s-au adresat, minerii pornesc la acțiuni hotărîte pentru a forța direcțiunea minelor să le recunoască dreptul la muncă în condițiile contractului colectiv încheiat. În 5 august ei ocupă uzina electrică pentru a întrerupe orice activitate în mine. Noaptea sînt duse la Lupeni două companii de grăniceri și jandarmi de la Deva, în același timp sosind la fața locului prefectul și procurorul tribunalului din Deva.

În dimineața de 6 august prefectul cere muncitorilor să părăsească curtea uzinei, dar, potrivit unui raport al postului de jandarmi din Lupeni, „muncitorii nu au voit, vociferînd că nu o părăsesc”²². A urmat masacrul deslănțuit împotriva minerilor greviști și au început arestările celor bănuși ca instigatori la grevă. Dar cu toate maltratările la care au fost supuși, minerii reușesc să se mențină în grevă pînă la 9 august.

Lupta grevistă a minerilor din Lupeni a lovit în politica guvernărilor burghezo-moșierimii, care voiau să iasă din criză pe spinarea clasei muncitoare, și a demonstrat că în rîndurile proletariatului a pătruns cuvîntul Partidului Comunist din România.

În regiunea auriferă din Munții Apuseni, Societatea „Toplița-Măgura-Concordia”, care deținea o parte din monopolul minelor, hotărăște să sisteze lucrările începînd cu data de 15 decembrie 1929. Odată cu închiderea minelor cea mai mare parte din muncitorii mineri rămîn șomeri.

O delegație a minerilor șomeri încearcă să ducă tratative cu conducerea societății, cu care ocazie se cade de acord ca începînd din 16 februarie 1930 să fie reprimiți la lucru o parte din muncitorii concediați.

Acceptarea din partea patronilor s-a făcut de teama unei eventuale greve a muncitorilor mineri²³.

Începînd însă de la 1 iulie 1930 societatea trece din nou la concedieri masive a muncitorilor. Revoltați, aceștia se adresează Comisiei de arbitraj din Deva, care sub presiunea maselor muncitorești stabilește reprimirea muncitorilor concediați, munca de 8 ore pe zi și majorarea salariilor cu 5%²⁴. Întrucît nu exista un contract colectiv încheiat între muncitori și patron, comisia de arbitraj a hotărît ca punctele stabilite de ea să fie socotite drept contract colectiv²⁵. Conducerea societății nu ține seama de hotărîrile Comisiei de arbitraj și începînd de la 9 august 1930 trece iarăși la concedieri în masă, lăsînd pe muncitorii minieri muritori de foame.

În același timp și muncitorii minieri angajați ai societății „Mica” din Brad se ridică la luptă, revendicîndu-și concedii plătite. Greva începută la sfîrșitul lunii ianuarie 1930 ia sfîrșit la 10 februarie, cînd odată cu sosirea la Brad a unui inspector general din Ministerul Muncii, patronii societății reușesc, cu ajutorul armatei, să înăbușe lupta muncitorimii²⁶.

Muncitorimea minieră din Valea Jiului desfășoară în anul 1930 greve aproape zilnic pentru revendicări economice imediate. Astfel în 3 ianuarie datorită faptului că direcțiunea minelor din Lonea modificase mersul trenului care transporta pe mineri la lucru, fixîndu-l în așa fel ca muncitorii să se prezinte la locul de muncă cu mult înainte de începerea lucrului,

minerii intră în grevă. Dispoziția direcției minelor din Lonea, în ce privește prelungirea zilei de muncă, oglindește, de fapt, tendința capitaliștilor de a obține un cât mai mare profit. La 4 ianuarie a aceluiași an intră în grevă și o altă parte din muncitorii de la Lonea, nemulțumiți de noul contract colectiv impus de către societate.

Cu ocazia tratativelor duse, patronii nu au acceptat revendicările minierilor, astfel că greva continuă pînă la 8 ianuarie, cînd cu ajutorul armatei, conducerea minelor impune reluarea lucrului. Această grevă a constituit un imbold în lupta grevistă a muncitorilor din alte centre miniere din Valea Jiului²⁷.

Și întradevăr, între 1—12 ianuarie o nouă grevă izbucnește în rîndul muncitorilor de la mina Sălătruc-Livezeni. Dintr-un raport al preturii din Petroșeni rezultă că minerii greviști în număr de aproximativ 150 s-au ridicat împotriva unor puncte nefavorabile din contractul colectiv²⁸. Cu ajutorul jandarmilor, capitaliștii silesc pe mineri să reînceapă lucrul.

Intensa activitate desfășurată de către Partidul Comunist în rîndurile muncitorimii hunedorene a contribuit la creșterea prestigiului său și a pătrunderii influenței sale în rîndurile maselor. Organizînd și conducînd fără încetare lupta celor exploatați, Partidul Comunist, prin numeroase manifeste răspîndite în centrele muncitorești, demască politica trădătoare a burghezo-moșierimii române și cheamă proletariatul la luptă. Într-un manifest al Comitetului Regional P.C.R., adresat în anul 1931 muncitorimii hunedorene, după ce demască planurile de „raționalizare” ale guvernelor, realizate prin concedieri, reduceri de salarii și evacuarea din locuință a celor fără lucru, cheamă muncitorimea la luptă pentru :

- punerea în libertate a celor arestați,
- contra teroarei fasciste,
- contra concedierilor, pentru reprimirea celor concediați,
- contra evacuării din localitate,
- pentru timp de lucru pe toată săptămîna,
- pentru ridicarea salariilor,
- contra plătirii impozitelor și datoriilor la bancă,
- pentru un guvern democratic-țărănesc”²⁹.

Urmînd îndemnul Partidului, minerii din Petroșeni și Lupeni cer tot mai insistent conducerii minelor, în adunările organizate în toamna anului 1931, să se introducă 40 de ore de lucru pe săptămîină, să fie scutiți de impozit toți muncitorii, să se acorde libertate întrunirilor publice muncitorești etc.³⁰.

Luptele muncitorimii din anul 1932 și în special cele din 1933, reprezintă un rezultat al muncii politice neobosite a Partidului Comunist din România în condițiile grele ale ilegalității. În ciuda teroarei tot mai accentuate asupra muncitorilor, în Valea Jiului izbucnesc noi greve. Astfel în 14 ianuarie 1932 minerii de la Sălătruc-Livezeni încetează lucrul fiindcă nu li s-au plătit salariile încă din noiembrie 1931. De teamă ca greva să nu se extindă și la alte mine, conducerea societății „Petroșani” satisface pentru moment cerințele minerilor greviști. În luna martie, direcțiunea minelor reține din nou salariile, din care cauză muncitorii de la Sălătruc intră în grevă. Forțată de împrejurări, conducerea minelor se vede nevoită să plătească salariile restante ale minerilor³¹. În octombrie 1932 muncitorii minieri de la Sălătruc se află din nou în grevă, iar în decembrie a aceluiași an reușesc să impună conducerii minelor să le plătească salariile restante³².

Concomitent cu acțiunile greviste din Valea-Jiului, printre ceferiștii de la Simeria sînt răspîndite manifeste ale Partidului Comunist, care demască politica de fascizare a țării, de pe urma căreia muncitorii ceferiști îndură cea mai neagră mizerie. Manifestele arată că cea mai eficace cale pentru apărarea intereselor muncitorimii este organizarea lor pe baza principiului luptei de clasă, cerînd ceferiștilor din Simeria să lupte împotriva reducerilor de salarii, pentru reprimirea celor concediați, împotriva militarizării C.F.R.-ului³³.

Luptele ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, conduse de Partidul Comunist din România au avut o mare influență asupra maselor largi populare, întărind în permanență combativitatea lor revoluționară; minerii din Valea-Jiului, cei din regiunea auriferă a Bradului și de la uzinele din Hunedoara, au dus, sub impulsul evenimentelor de la Grivița, acțiuni revoluționare de solidaritate și de protest împotriva măsurilor de tot felul care accentuau mizeria lor. Astfel în cursul lunii septembrie 1933 pretura plășii Brad raportează prefectului de Hunedoara că „între muncitorii minieri de la societatea „Mica” este o foarte mare nemulțumire pentru retragerile de bani ce li se fac de către direcțiunea societății ... ordinea publică a fost serios amenințată”³⁴.

Criza care bîntuia în rîndurile maselor muncitoare a determinat crearea unei stări de nemulțumire, manifestată de cele mai multe ori prin revolte în rîndul țărănimii hunedorene.

Apăsăți de datorii și impozite, țăranii se ridică împotriva exploatării, a jugului fiscal, a abuzurilor autorităților, ajungînd la ciocniri violente cu jandarmii,

În anul 1931 pretura plășii Ilia anunța alarmată prefectura că starea de mizerie în care se aflau oamenii „îi conduce spre idei și contaminare comunistă”²⁵. Despre „agitațiuni” ale țăranilor, informa prefectura și notarul din Hărău (plasa Deva)³⁶, iar legiunea de jandarmi din Petroșeni raporta că starea de spirit a populației „este extrem de rea și tot mai mult pătrunde în rîndurile maselor exploatate propaganda comunistă”³⁷.

Munca politică la sate, desfășurată de către muncitorii de la atelierele C.F.R. Simeria, și-a arătat roadele în sensul că țăranii din comunele din jurul Simeriei refuză să achite impozitele, spunînd — după cum arată într-un raport primpretorul din Deva — că „nu mai au de dat la nimeni nimic”³⁸.

Refuzul țăranilor de a plăti impozitele și datoriile către stat, este semnalat de către autoritățile comunale de-alungul întregului an 1933. Astfel în luna ianuarie pretura plășii Avram Iancu raporta prefecturii că agitațiile țărănești „amenință să se lățească tot mai mult în sînul populației”³⁹, iar în iunie 1933 aceeași pretură arată că în comunele Rîșculița, Cărăstău, Ribicioara, țăranii „au căutat să-și facă singuri dreptate prin violență”⁴⁰. Notarul din comuna Rîu Bărbat (plasa Pui) se plîngea prefectului în iunie 1933 că „țăranii sînt de o rezistență condamnabilă” și că notarul care fusese înaintea lui „a fost bătut și alungat din comună”⁴¹.

Concomitent cu lupta dusă împotriva abuzurilor săvîrșite de către autorități, cu ocazia strîngerii banilor pentru impozite, țăranii hunedoreni au dus o luptă deschisă pentru pămînt, pășuni și păduri. În primăvara anului 1933, că țăranii din satul Bejan (plasa Deva) au intrat cu vitele la pășunat pe moșia contesei Vass Ortenzia, a cărui teren de altfel fusese expropriat pentru țărani, dar retrocedat moșieresei. Aceiași țărani intră cu forța în pădurea comunală și se aprovizionează cu lemne de foc⁴².

Ocolul silvic din Deva cere în iunie 1933 prefectului, să dispună trimiterea armatei pentru scoaterea țăranilor din satul Cozia (plasa Deva) din pădurea statului, unde au pătruns pentru a pășuna cu vitele. Intervenția jandarmilor nu a dat rezultatul scontat, țăranii în număr de cîteva sute opunîndu-se cu dîrzenie⁴³.

Între anii 1929—1933 s-au desfășurat o serie de acțiuni ale micilor funcționari, în special din partea învățătorilor și profesorilor, de care autoritățile se temeau, fiind nevoite să ia măsuri pentru evitarea sau împiedicarea lor. Semnificativă în acest sens este o telegramă a prefectului județului Hunedoara către Ministerul Instrucțiunii la începutul anului 1930, prin care se arată : „corpul didactic din județul Hunedoara nici pînă azi nu a primit

salariile pe ianuarie și februarie. Pentru liniștirea lor vă rog să binevoiți a dispune achitarea salariilor imediat”⁴⁴. Cu toate măsurile luate, au continuat să se țină întruniri ale micilor funcționari și în special ale corpului didactic cu scopul de a se uni, ca alături de muncitorime și țărănime să lupte pentru revendicările lor. Într-o notă informativă a legiunii de jandarmi Hunedoara se spune: „Sîntem informați că învățătorii din Valea Jiului se vor întruni la Deva între 7—9 mai 1932 spre a protesta pentru neprimirea salariului ... vă rugăm a da dispoziții pentru măsurile ce urmează să le luăm”⁴⁵.

Acestea sînt dovezi că alături de clasa muncitoare și țărănime, micii funcționari au luptat pentru revendicările, lor aducînd un aport însemnat în cadrul luptelor maselor muncitoare în perioada crizei.

*

Din cele prezentate mai sus rezultă clar că criza economică de supra-producție din anii 1929—1933 a lovit în primul rînd masele muncitoare. Aceasta a dus la puternice frămîntări în rîndurile muncitorilor, țăranilor și micilor funcționari.

Lupta desfășurată de către cei exploatați și asupriți în anii crizei a fost îndrumată și condusă îndeaproape de Partidul Comunist din România. În această perioadă P.C.R. și-a lărgit baza sa socială, cuprinzînd în rîndurile sale elemente muncitorești din industria grea și extractivă, muncitori înaintați care s-au situat în fruntea tuturor acțiunilor revoluționare.

Note

- ¹ Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din România ed. C.C.S. 1957 I. T o a c ă: *Greva minerilor de la Lupeni din anul 1929* pag. 181.
- ² Arh. Stat. Deva, fond: Prefectura jud. Hunedoara, dos. 902/1929.
- ³ *Documente din istoria P.C.R. 1929*, E.S.P.I.P., 1956, pag. 224.
- ⁴ Arh. Stat. Deva, fond: Prefectura jud. Huned., dos. 5507/932.
- ⁵ Din istoria luptelor greviste ... pag. 181.
- ⁶ Analele Institutului de Istorie a Partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., nr. 2/1963, N. N. Constantinescu și N. Petrovici, *Situația clasei muncitoare din România în timpul crizei din 1929—1933*”, pag. 61.
- ⁷ Arh. Stat. Deva, fond: Prefectura jud. Hunedoara dos, 3808/932.
- ⁸ Tr. Nichiciu, *Cărțile Funduare din Ardeal*, Cluj, 1931, pag. 94—95.
- ⁹ Idem, dos. 22324/1929.
- ¹⁰ Idem, dos. 10147/1931.
- ¹¹ Idem, dos. 19980/1933.

- ¹² Idem, dos. 2774/1929.
- ¹³ Idem, dos. 97394/1930.
- ¹⁴ Idem, dos. 12341/1931.
- ¹⁵ Idem, dos. 824/1932.
- ¹⁶ Idem, dos. 3/1931.
- ¹⁷ Idem, dos. 3/1932.
- ¹⁸ Analele Instit. de Ist. a Partid. de pe lângă C.C. al P.M.R. Nr. 2, 1963, N. N. Constantinescu și N. Petrovici, op. cit. pag. 67.
- ¹⁹ Arh. Stat. Deva, fond: Prefectura Jud. Hunedoara, dos. 15/1929.
- ²⁰ Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole și Cuvântări 1961—1962*, Ed. Politică, 1963, pag. 365.
- ²¹ Arh. Stat. Deva, fond: Prefectura jud. Hunedoara, dos. 90/1929.
- ²² Idem, dos. 90/1929.
- ²³ Idem, dos. 197/1930.
- ²⁴ Idem.
- ²⁵ Idem, dos. 197/1930.
- ²⁶ Idem, dos. 2575/1930.
- ²⁷ Idem, dos. 353/1930.
- ²⁸ Idem.
- ²⁹ Idem, dos. 5490/1931.
- ³⁰ Idem, dos. 7481/1931.
- ³¹ Idem, dos. 40/1932.
- ³² Idem.
- ³³ Arh. Stat. Deva, fond: Trib. jud. Hunedoara, dos. 6084/1932.
- ³⁴ Arh. Stat. Deva, fond: Prefectura jud. Hunedoara, dos. 2579/1933.
- ³⁵ Idem, dos. 2/1931.
- ³⁶ Idem, dos. 4/1933.
- ³⁷ Idem, dos. 6770/1931.
- ³⁸ Idem, dos. 4/1932.
- ³⁹ Idem, dos. 1944/1933.
- ⁴⁰ Idem, dos. 4/1933.
- ⁴¹ Idem.
- ⁴² Idem, dos. 4/1932.
- ⁴³ Idem.
- ⁴⁴ Idem, dos. 3/1933.
- ⁴⁵ Idem, dos. 403/1933.

Dates sur la situation des masses populaires de l'ancien district de Hunedoara durant la période de crise économique de 1929—1933

R é s u m é

Le présent article se propose de présenter la situation pénible dans laquelle étaient arrivées les masses populaires de l'ancien district de Hunedoara durant la crise économique de surproduc-

tion et met en relief leur attitude révolutionnaire, concrétisée par des manifestations et des grèves.

Après un exposé général sur la crise de 1929—1933, l'auteur montre que celle-ci a eu de graves répercussions sur l'industrie et sur l'agriculture du district de Hunedoara, déterminant une baisse sensible de la production dans les deux domaines.

Pour échapper à la crise, la bourgeoisie s'est évertuée à en faire porter tout le poids sur les masses populaires. Aussi, l'extension du chômage, les „courbes de sacrifice”, la chute des prix des produits agricoles, les hausses de prix des produits alimentaires et industriels etc. ont-elles abouti à l'aggravation de plus en plus marquée de la situation de la classe ouvrière et, en général, des masses laborieuses de l'ancien district de Hunedoara.

Le mécontentement et les protestations réitérées de la classe ouvrière se sont manifestés — parmi d'autres régions — dans l'ancien district de Hunedoara où, sous l'impulsion du P.C.R., des actions de grève étaient déclenchées dans les centres industriels de la vallée du Jiu, de Simeria, dans la région aurifère de Brad etc.

Sous l'effet du même mécontentement, les paysans s'élevaient à leur tour contre les autorités, notamment au sujet du paiement des impôts. On relève assez fréquemment des protestations à cet égard dans les sous-préfectures de Deva, A. Iancu, Brad, Simeria etc.

Grâce à la diffusion de manifestes et à la propagande menée durant cette période par les éléments les plus avancés, les mots d'ordre du parti pénétraient jusque dans les villages.

Par la richesse de ses données, recueillies dans les archives locales, le présent article fournit de précieuses contributions à la connaissance du passé de luttes des masses populaires de l'ancien district de Hunedoara.